

Naturskadeordninger i Norge

En oversikt

Professor em. Hans Jacob Bull
Nordisk Institutt for Sjørett, UiO

Problemstilling

- Hvilke naturskadeordninger har vi i dag?
  - Sondringen:
    - Naturskadeordninger med (først og fremst) et gjenopprettende formål
    - Naturskadeordninger med (først og fremst) et forebyggende formål
- Kan naturskadeordningene forbedres?
  - Først og fremst: Kan gjenopprettende ordninger brukes (bedre) til forebygging?

Gjenopprettende erstatningsordninger

- Fire hovedordninger
  - Naturskadeforsikring (nærmere nedenfor)
    - Hjemlet i lov 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring
  - «Ordinære» forsikringsordninger
    - Hjemlet i særskilte selskapsfastsatte forsikringsvilkår
      - All risk-forsikringer for bestemte gjenstander, som bl.a. omfatter ekte naturskader
      - Bygnings/hus og hjem-forsikringer, som bl.a. omfatter uekte naturskader
  - Naturskadeerstatning (nærmere nedenfor)
    - Hjemlet i lov 15. august 2014 nr. 59 om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven)
  - Statlige skjønnsmidler (nærmere nedenfor)
    - Hjemlet i årlige budsjettvedtak fra Stortinget (Kommuneproposisjonen)
- I tillegg selvassuransse (nærmere nedenfor)

Naturskedeforsikringen: Generelt

- Før 1979: Naturskader dekkes av Statens naturskedefond
- 1979: En delvis «privatisering» av naturskadedekningen
  - Store deler av naturskadedekningen overføres til privat forsikring
  - Tredelt bakgrunn: Bedre dekning for skadelidte; avlaste det offentlige for ansvar; sikre midler til forebygging
- Hovedprinsipper i dag:
  - En semi-obligatorisk ordning: Brannforsikrede bygninger mv. skal alltid ha en naturskadedekning
  - Ordningen bygger på et solidaritetsprinsipp: Samme premiesats uansett risiko
  - Gjennom en felles pool (Norsk naturskadepool) utlignes utbetalte erstatninger mellom selskapene, basert på deres brannforsikringssummer

Naturskedeforsikringen: Vilkår

- Alle brannforsikrede ting (bygninger/løsøre) i Norge omfattet
  - MEN: Unntak for visse gjenstander, ofte dekket av all risk-forsikringer
- Naturulykke: Bare uttrykkelig oppregnede naturulykker omfattet
  - Storm, skred, flom, stormflo, jordskjelv, vulkanutbrudd
- Årsakskrav: Naturskaden må «direkte skyldes» naturulykken
  - MEN: Fortolkes ikke helt bokstavelig
- Forsikringstakere: Ingen begrensning mht. hvem som kan omfattes
  - Privatpersoner, næringsforetak, kommuner
  - MEN: Deler av dekning forbeholdt privatpersoner (hagedekning, tomteerstatning)

Naturskadeforsikringen: Dekningsomfang

- Dekningsomfang i forhold til skadelidte
  - Bestemmes av vedkommende selskaps forsikringsvilkår, av særskilte regler i naturskadeforsikringsloven m/forskrifter og av forsikringsavtaleloven
- Dekningsomfang i forhold til avregning i poolen mellom selskapene
  - Bestemmes av forskrifter og Norsk naturskadepools regler, hjemlet i naturskadeforsikringsloven
- Hovedprinsipper
  - Erstatningen skal dekke omkostninger til gjenoppretting
    - Der gjenoppretting på stedet ikke mulig pga. kommunalt vedtak: Også dekning av tomteverdi
  - Omkostninger til sikringstiltak ikke omfattet
    - MEN: Som alternativ for selskapet til erstatning for tomt – upraktiske regler
  - Lovfastsatte avkortningsregler for svak konstruksjon, dårlig vedlikehold mv.: relativt upraktiske regler
  - Lovfastsatt egenandel: i dag NOK 8000
  - Lovfastsatt samlet selskapsansvar: i dag NOK 16 milliarder

Naturskedeforsikringen: Premier og erstatningsutbetalinger

- Premiesats og premieinntekt:
  - Premiesats fastsettes av styret i Norsk naturskadepool
    - Har variert mellom 0,25 og 0,07 promille av forsikringssummen
    - I dag: 0,07 promille
  - Premieinntekt 2017: ca. NOK 1,3 milliarder
- Skader og erstatningsutbetalinger
  - Antall skader pr. år viser stor variasjon, både mht. antall, årsak og område
    - Stormskader dominerer
  - Erstatningsutbetalingene pr. år viser også stor variasjon
    - Høyest: 2011: ca. NOK 2,8 milliarder; 1992: ca. NOK 2,1 milliarder
    - 2017: ca. NOK 0,9 milliarder

Naturskadeerstatning: Generelt

- Dekker naturskade på fast eiendom og løsøre
  - MEN: Ikke naturskade som dekkes av en uttatt forsikring eller som ville kunne dekkes av en alminnelig forsikringsordning
    - Unntaket betyr at bygninger/løsøre i realiteten er unntatt
- Vilkårene for dekning stemmer langt på vei med naturskadeforsikring
  - MEN 1: Begrepet «naturulykke» er mer omfattende
    - Dessuten: snever mulighet for dekning av «uekte» naturulykker (nedbør, isgang)
  - MEN 2: Årsakskravet («direkte skyldes») oppfattes strengere
    - Likevel: snever mulighet for dekning selv om årsakskravet ikke oppfylt
  - MEN 3: Eiendom tilhørende stat, kommune og fylkeskommune unntatt

Naturskadeerstatning: Dekningsomfang

- Langt på vei samme prinsipper som for naturskedeforsikring
  - Gjenoppretting av skade som utgangspunkt
    - MEN: Verdiforringelse som alternativ i visse situasjoner
  - Sikringstiltak erstattes ikke
    - MEN: Merkostnader til utbedring for å minske fremtidig naturskade kan dekkes
      - Upraktiske regler: Grense NOK 30.000
  - Avkortning ved svak konstruksjon, manglende vedlikehold mv.
  - Minsteutbetaling og egenandel
    - Vesentlig strengere enn i forsikring
      - Regler om minstebeløp for erstatningsgrunnlag: NOK 20.000
      - Egenandel: 30% av erstatning opp til NOK 100.000; 15% av overskytende beløp
  - Mulighet for reduksjon i erstatninger ved større naturulykker
- Gjennomsnittlig årlig utbetaling: NOK 100 mill.

(Tilbakeholdte) statlige skjønnsmidler

- En ordning til hjelp for kommuner som har vært utsatt for omfattende naturskader på sin infrastruktur
- I Kommuneproposisjonen 2019 avsatt NOK 170 mill., hvorav NOK 120 mill. til kommunene
- Formål: tilbakeføre kritisk infrastruktur til tidligere standard
  - Ikke standardhevning
  - Ikke forebyggende tiltak
- Omfattende egenandeler, avhengig av skadens størrelse

Statens selvassuransordning

- Reglement for økonomistyring i Staten 12. desember 2003 nr. 1359
  - § 20: Staten står som selvassurandør, dersom ikke annet er bestemt av Finansdepartementet
- Innebærer at ved inntrådte naturskader som rammer statlig eiendom/infrastruktur vil det være et budsjettspørsmål om og i hvilken utstrekning skaden skal utbedres
  - Altså intet rettskrav på utbedring som ved forsikring og erstatning

Forebyggende naturskadeordninger

- Flom- og skredforebygging
  - NVE forvalter statlige midler til slike sikringstiltak
    - NVE-tiltak på vegne av kommune (Statsbudsjettet kap. 1820 post 22)
    - Økonomisk tilskudd til kommunale/private tiltak (Statsbudsjettet kap. 1820 post 60/72)
  - NVE's anslåtte behov: ca. NOK 4 milliarder
  - Bevilget beløp 2019: ca. NOK 330 mill.

- Andre ordninger